

Arbetsmiljöverket
112 79 Stockholm

Er beteckning: 2016/048854

2017-08-31

Remissyttrande över Arbetsmiljöverkets förslag till föreskrifter om Hygieniska gränsvärden

Svenskt Näringsliv och dess medlemsorganisationer har getts möjlighet att lämna synpunkter på rubricerade förslag till föreskrifter och allmänna råd. Vi är tacksamma för den förlängda remisstiden emedan materialet är mycket omfattande. I detta remissvar har Svenskt Näringslivs medlemsorganisationer inom den industriella sektorn samverkat. Vi ger framförallt synpunkter på enskilda ämnen och hänvisar i övrigt till Svenskt Näringslivs svar.

Generella synpunkter

Vi ser givetvis positivt på att arbetsmiljön och förutsättningarna för arbetsmiljöarbetet förbättras och att risken för exponering av skadliga ämnen minskas. Lagstiftning är en väg men det finns andra vägar till att reducera risken för exponering.

Harmoniserad lagstiftning inom EU

En harmonisering av lagstiftningen inom EU är viktig och nödvändig. Förutsättningarna för arbetsgivare och arbetstagare ska så långt möjligt var lika i Europa. Detta är en ståndpunkt som även Arbetsmiljöverket ofta intar och i konsekvensutredningen skriver AV att *"Vägen mot mer harmoniserade gränsvärden inom EU kommer att medföra att företag måste arbeta arbetsmiljömässigt på lika villkor"*. Trots detta väljer Arbetsmiljöverket att utvidga kraven och gå längre än EU-lagstiftningen i sitt förslag för ett antal ämnen till exempel kvarts, skärvätskor och koppar och dess oorganiska föreningar (se nedan för kommentarer om resp ämne). Redan idag är de svenska hygieniska gränsvärdena för ett antal ämnen lägre jämfört med i EU. Ur konkurrenssynpunkt har det en negativ inverkan på svenska företag. För företag med verksamheter inom olika EU-länder innebär det också en ökad administrativ börda då t ex olika rutiner behöver tas fram för skilda enheter inom företaget beroende på vilket land verksamheten bedrivs. Dessutom kan man hävda att strängare gränsvärden i Sverige i praktiken blir ett handelshinder för svenska företag och kanske att de svenska avvikelserna bör notifieras i enlighet med förfarandet i direktiv (EU) 2015/1535?

De europeiska gränsvärdena har tagits fram genom vetenskaplig bedömning där även tekniska och socioekonomiska aspekter har vägts in. Syftet med detta är att alla medlemsländer ska ha möjlighet att implementera och efterleva de gränsvärden som beslutats och att därmed så många arbetstagare som möjligt skyddas. Vi vill därför starkt förordna att Arbetsmiljöverket inför gränsvärden som harmonierar med övriga EU.

Vi ser positivt på att tillståndskravet för en del B-ämnen försvinner vilket bland annat innebär en minskad administrativ börda för företagen men även ett led i harmoniseringsarbetet.

Konsekvensbeskrivning

I konsekvensutredningen och konsekvensbeskrivningen till förslaget har Arbetsmiljöverket för de flesta ämnen gjort en relevant bedömning av konsekvenserna beträffande hälsoeffekter kopplade till exempelvis ökade kostnader. Nya och sänkta gränsvärden innebär ofta mycket stora kostnader för företagen för åtgärder som ombyggnad av lokaler, ventilationssystem, utbyte av maskiner och utrustning och administrativa kostnader för exponeringsbedömningar, mätningar och medicinska kontroller. I de fall där Arbetsmiljöverket väljer att frångå de gränsvärden som beslutats om inom EU eller sätta nya gränsvärden där EU ännu inte beslutat om reglering krävs mycket noggranna bedömningar och överväganden för att motivera gränsvärdet. Vi anser att det finns stora brister i konsekvensutredningen när det gäller bland annat kvarts, oorganiskt damm och skärvätskor. Vidare så saknas vissa processer inom vissa branscher. Se vidare under respektive ämne.

Mätningar

Det är av största vikt att det finns mätutrustning och tydliga och användbara metoder för exponeringsbedömningar och mätningar för att företagen ska kunna efterleva föreskrifterna och säkerställa att medarbetare inte utsätts för halter över gränsvärdena. Det finns brister inom detta område och de standardiserade metoder som idag finns uppfyller inte alltid dagens behov. Arbetsmiljöverket bör se över detta och tillhandahålla tydligare och bättre hjälpmedel/stöd för exponeringsbedömningar och mätningar. Under respektive ämne nedan beskrivs exempel på mätproblematik.

Informationsbehov

I samband med att nya hygieniska gränsvärden införs finns det behov av information till arbetsgivare. Behovet är självklart störst där ändringen är som störst. För industrins del ser vi ett informationsbehov till arbetsgivare där till exempel kvarts används eller bildas, där skärvätskor används och där svetsning förekommer. Dessa ämnen och arbetsuppgifter är vanligt förekommande och grupperna är därmed stora.

Synpunkter på enskilda ämnen

Brometylen

Brometylen tillhör våg ett av de ämnen som föreslås inkluderas i carcinogen- och mutagendirektivet. Våg ett är beslutad men exakt tidpunkt då beslutet ska vara genomfört i EU:s medlemsländer är ännu oklart men kommer att infalla drygt två år efter publiceringsdatum. För att harmonisera med övriga medlemsländer vill vi se ett ikraftträdande som överensstämmer med övriga EU.

But-2-yn-1,4-diol

Det nivågränsvärde som föreslås av Arbetsmiljöverket är samma som EU har beslutat. Något korttidsgränsvärde föreslås inte, varken av EU eller Arbetsmiljöverket. Vi noterar att Arbetsmiljöverket valt att föreslå en S-not och anger därmed att ämnet är sensibiliserande. EU-kommissionen har inte gjort samma bedömning. Den knapphändiga information som ges i konsekvensbeskrivningen menar vi inte kan ligga till grund för en kategorisering som hudsensibiliserande. Ämnet förefaller ha en viss sensibiliseringspotential men det behövs kompletterande information av god kvalitet som stöder fallbeskrivningarna, såsom djurdata, mekanistiska data eller epidemiologiska studier för att rättfärdiga

en S-klassificering enligt vårt förmenande. Enbart enstaka fallbeskrivningar kan inte anses utgöra tillräckligt vetenskapligt hållfasta bevis för en sådan bedömning.

Dibrometan

Dibrometan går från att vara ett tillståndspliktigt B-ämne till att få ett gränsvärde vilket vi ser positivt på. Då beslutet i EU ännu inte är fattat finns en risk för att EU:s gränsvärde hamnar på en annan nivå än det svenska. Vi förordar därför att Arbetsmiljöverket inväntar EU:s beslut.

Kolmonoxid

Halveringen av gränsvärdet kommer att leda till att företagen behöver se över instruktioner och rutiner avseende larmgränser, typ av skyddsutrustning och även ny mätutrustning.

I föreskrifterna om arbetsplatsens utformning finns krav angående luftföroreningshalterna vid återvinning av tilluft. För koldioxid och kolmonoxid bör inte halten överstiga 1/10 av gällande nivågränsvärde och för övriga ämnen med fastställt hygieniskt gränsvärde bör halten i tilluften inte överstiga 1/20 av gällande nivågränsvärde. Vi undrar om och i så fall hur denna lagstiftning kommer att påverkas.

Koppar och dess oorganiska föreningar

Koppar finns med i EU:s förslag på 5:e lista med indikativa hygieniska gränsvärden men är ännu inte beslutad. Vi anser att Arbetsmiljöverket ska invänta EU. Det är särskilt viktigt eftersom sänkningen från dagens gränsvärde är så kraftig.

Kvarts

EU beslutade i juli 2017 om att föra in kvarts som ett nytt ämne i carcinogen- och mutagendirektivet med ett bindande gränsvärde på 0,1 mg/m³. EU-kommissionen fick också i uppdrag att utvärdera behovet av en eventuell revidering av gränsvärdet. Arbetsmiljöverket föreslår ett gränsvärde på 0,05 mg/m³. För svensk industri är en harmoniserad lagstiftning (inklusive gränsvärden) inom EU mycket viktigt vilket vi också beskrivit under våra generella kommentarer. Vi anser att Arbetsmiljöverket bör invänta utvärderingen från EU-kommissionen om ett eventuellt reviderat gränsvärde och att nuvarande svenska gränsvärde på 0,1 mg/m³ tills vidare behålls oförändrat.

Om Arbetsmiljöverket väljer att frångå det EU-harmoniserade gränsvärdet bör arbetsgivare ges möjlighet att stegvis införa det sänkta gränsvärdet genom en förlängd implementeringsperiod om minst 5 år.

Svensk stenindustri

Svensk stenindustri är en gammal och anrik industri, de flesta är småföretag med färre än 15 anställda och där ägaren ofta är aktiv i verksamheten. IKEM har varit i kontakt med ett 30-tal företag och den bild som framträder är att en halvering av nuvarande gränsvärde kommer att ge påtagliga tekniska och ekonomiska konsekvenser. De få stora företagen anger att de inte kommer ha några större problem att klara av en halvering men de allra flesta mindre företag är bekymrade. Många av dessa har en lägre kunskapsnivå om riskerna med silikos. Det brister inte sällan i egenkontrollen liksom i rutiner och

underhåll och förekomsten av företagshälsovård är mer sparsam. Arbetstidsreglerna tänjs under högsäsong. Detta är inte unikt för stenbranschen utan gäller småföretag i alla typer av branscher. De svenska stenföretagen verkar i en redan tuff internationell konkurrens och de är mycket bekymrade över ökade kostnader som avsevärt försämrar deras konkurrensförmåga. Det är branschens bedömning att man måste gå i samma takt som övriga EU och istället för att forcera en gränsvärdessänkning, lägga kraften på att tillse att nuvarande gränsvärde efterlevs. Vi delar den bedömningen och är även övertygade om att det är mer verkningsfullt att arbeta med information, teknikutveckling och erfarenhetsutbyte. En ökad administrativ börda och ökade direkta kostnader kommer att motverka produktion av naturstensprodukter i Sverige. Branschen är redan hårt pressad av stenprodukter från andra länder t ex Kina men också från östra Europa, länder med betydligt mindre stränga arbetsmiljökrav. Ett företag uttalar farhågor som *"hur länge vi klarar stå emot deras mycket lägre kostnadsläge. Därför är det viktigt att allt som görs gäller hela EU och att det också följs upp i hela EU. Varje merkostnad som vi får i förhållande till omvärlden minskar vår möjlighet att överleva."*

De kostnader man ser framför sig är ombyggnationer, vilka kan vara relativt omfattande, installationer av nya eller förbättrade ventilationssystem, utökat antal mätningar, fler medicinska kontroller men också produktionsbortfall och driftstörningar. Uppgifter om gjord investering på 1 milj kr för ett utsug har inkommit.

Redan idag krävs det på en del arbetsplatser och under specifika moment användande av personlig skyddsutrustning. Med ett sänkt gränsvärde kommer användandet bli mer frekvent. Arbete i mask kan t ex i stembrott vid hög temperatur vara mycket ansträngande och för att efterlevnaden ska bli god behövs en förståelse för nödvändigheten att bära personlig skyddsutrustning. Därtill menar man att glasögon/visir under vissa omständigheter leder kan leda till en försämrad sikt. Det kan räcka med en pust stendamm i kombination med nederbörd så bildas en film på ytan som nedsätter sikten vilket kan leda till andra risker i en miljö med stora maskiner och stenblock. Inom branschen menar man att det fåtal fall silikos som uppmärksammas handlar om "historisk exponering" i kombination med att dessa varit storrökare.

Ett effektivt sätt att reducera dammnivåerna är vattenbegjutning men detta är inte möjligt för alla typer av operationer. Även då vattenbegjutning är möjligt kan miljöregler verka i motsatt riktning. Vatten är en naturresurs som vi ska hushålla med. Ett av företagen har nyligen fått en dom att reducera sitt vattenuttag med 90% vilket är fullt möjligt med god reningsteknik och återledning av vatten. Den aktuella investeringen ligger runt 5 – 5,5 milj och för ett företag med en omsättning som endast ligger 5 – 6 gånger över detta, handlar det om en betydande investering. Då har man ändå för bara några år sedan investerat i nya pumpar för en kvarts miljon. För att hushålla med vatten har företaget försökt att reducera vattenmängden vilket dessvärre resulterade i kvartsnivåer ovanför det nuvarande gränsvärdet.

Här inunder ges några exempel från företagen på uppskattade kostnader:

"Vi behöver nyare ventilation på flertalet ställen trots att vi installerade ny ventilation för 3 år sedan. Flera utsug, väggar och vattenrening totalkostnad ca 700 000 kr."

Samma storleksordning nämns av ytterligare ett företag: *"Gissningsvis skulle en halvering kräva ombyggnationer och förändringar i drift både på verkstaden och i vår entreprenadverksamhet. Gällande verkstad och lager så skattar vi den initiala investeringskostnaden till ca 750 000:- och en förändring av rutiner och arbetssätt som potentiellt skulle sänka vår produktionskapacitet med mellan 5-15%."*

"Att behöva genomföra regelbundna mätningar ger också en betydande kostnad. En mätning kostar i sig självt en betydande summa, med provtagning, laboratorieanalyser, protokollskrivningar, utvärdering m.m. Till det kommer att den under de dagar som den pågår (fordras oftast minst en vecka för att få resultat som uppfyller normerna, d.v.s. personlig mätning under minst en arbetsdag för samtliga

anställda, mätning under olika arbetsmoment och betingelser m.m., så störs produktionen och en hel del arbetstid går till spillo.”

Man har också farhågor om att åtgärder kommer att krävas i de maskiner som rullar i stenbrotten och som kan kosta mellan 1,5 – 7 miljoner.

Konsekvensutredning och konsekvensbedömning

För svensk industri kommer en sänkning av gränsvärdet för kvarts från 0,1 till 0,05 mg/m³ att innebära en mycket stor ökning av kostnaderna för företagen för exempelvis åtgärder som ombyggnad av lokaler, ventilationssystem, utbyte av maskiner och utrustning samt administrativa kostnader för exponeringsbedömningar, mätningar, medicinska kontroller och registerhållning enligt 9 § i AFS 2005:6 Medicinska kontroller och 41 § i AFS 2014:43 Kemiska arbetsmiljörisker. Enligt Arbetsmiljöverkets beräkning kommer företagens kostnader att uppgå till 1,2 - 1,4 miljarder kr vilket uppskattas spara 1 dödsfall i lungcancer per år (dödsfall i KOL och silikos ej medräknat). I storleksordning 150 000 företag beräknas behöva göra nya exponeringsbedömningar till en kostnad av 120 milj kr och 10% av dessa företag behöver göra nya exponeringsmätningar till en kostnad av 0,5 miljarder kr.

Vi anser att konsekvensutredningen och -beskrivningen innehåller stora brister när det gäller kvarts. Den saknar viktiga delar som kommer att innebära stora kostnader för företagen. Enligt föreskrifterna om medicinska kontroller ska medarbetare som exponeras för halva gränsvärdet för kvarts genomgå läkarundersökning med tjänstbarhetsbedömning (omfattande bl.a. lungröntgen). Arbetsmiljöverket har, i samband med att myndigheten reviderade föreskrifterna om kvarts, beräknat att den läkarundersökning som krävs kostar uppskattningsvis 1 000 - 5 000 kronor per person, beroende på undersökningens omfattning (undersökning med eller utan lungröntgen). Med ett sänkt gränsvärde kommer ett ökat antal läkarundersökningar att behöva genomföras. Företagens kostnader för det kraftigt ökade antalet personer som ska genomgå medicinska kontroller saknas i konsekvensutredningen och står inte i proportion till hälsovinsterna. Arbetsmiljöverket har inte heller tagit ställning till vilka risker det innebär för arbetstagare att genomgå regelbundna lungröntgenundersökningar och inte heller viktat denna risk mot risken för kvartsorsakad sjukdom. En internationell studie har visat att 0,9% av alla 45 000 cancerfall i Sverige kan vara orsakad av en eller flera lungröntgenundersökningar vilket motsvarar drygt 400 individer. Också SSI har gjort beräkningar och hamnat på 200 - 300 cancerfall. Det är inte heller klart om tillgången på specialistläkare klarar den ökade omfattningen av medicinska kontroller som kommer att krävas.

Vi anser att det är av största vikt att Arbetsmiljöverket kompletterar konsekvensutredningen utifrån ovanstående aspekter. De ekonomiska kostnaderna och den ökade administrativa bördan för företagen kommer att bli mycket omfattande och det är därför angeläget att ett beslut om en halvering av gränsvärdet kan motiveras av en korrekt konsekvensbedömning där kostnader och vinster ställs mot varandra.

Exponeringsbedömningar och mätningar

Arbetsmiljöverket har tagit bort kravet på mätningar i föreskrifterna om kvarts och arbetsgivare kan istället göra exponeringsbedömningar vilket ökar flexibiliteten för företagen och är positivt. Vi anser dock att vägledningen för exponeringsmodeller som finns på Arbetsmiljöverkets hemsida behöver utvecklas. Om gränsvärdet för kvarts halveras kommer betydligt fler arbetsgivare att beröras och behöva göra exponeringsbedömningar och det är då av största vikt att det finns en konkret och användbar handledning.

Komplexiteten och kostnader för exponeringsbedömningar underskattas av Arbetsmiljöverket. Myndigheten har i remissunderlaget gjort uppskattningen att det tar ca 1 timme att göra en

exponeringsbedömning. Den uppskattningen är för lågt satt. Förutsättningarna mellan olika typer av arbetsplatser och mellan olika arbetsmoment varierar kraftigt och det är många olika faktorer att ta hänsyn till. Vid de mätningar som CAMM genomförde under 2016 – 2017 vid byggföretag i Stockholms län framgår att skillnaden i exponeringen för samma arbetstagare kunde skilja 5 ggr mellan olika mättillfällen. IVL har i sina studier också kommit fram till att halten kvartsdamm varierar kraftigt i det material som bearbetas och beroende på bearbetningsmetod kommer olika mängd kvarts att frigöras. Även i CAMM-rapporten kan man läsa att kvartshalten varierade stort, mellan 2 - 16%. Även inom samma företag varierade halten mellan 6 – 16% kvarts.

För att kunna göra en kvalificerad bedömning av exponeringen krävs ett bra underlag och i många fall tillgång till mätresultat. Vår bedömning är därför att det krävs specialistkompetens för att göra korrekta exponeringsbedömningar och att det tar minst 4 timmar per bedömning då flera olika personer inom företaget involveras. Vi anser att Arbetsmiljöverkets konsekvensbedömning är bristfällig beträffande företagets ekonomiska kostnader för exponeringsbedömningar.

Kvävemonoxid och kvävedioxid

Gränsvärdet för kvävemonoxid är starkt kopplat till kvävedioxid varför vi väljer att svara på dessa under samma rubrik.

Arbetsmiljöverket föreslår en mycket kraftig sänkning av gränsvärde för kvävemonoxid (från 25 ppm till 2 ppm). Gränsvärdet kommer att vara mycket svårt att mäta och kontrollera eftersom det idag inte finns praktiskt tillämpbar mätutrustning på marknaden vilket gör det svårt för företagen att säkerställa att de hygieniska gränsvärdena inte överskrids. De kraftigt sänkta gränsvärdena kommer att leda till att företagen behöver se över instruktioner och rutiner avseende larmgränser, typ av skyddsutrustning och även ny mätutrustning.

Gruvindustri

Föreslagna gränsvärden för kvävemonoxid och kvävedioxid kommer att innebära stora utmaningar för gruvindustrin. Gruvverksamhet under jord föreslås en förlängd implementeringstid till sommaren 2023. Ett gaskartläggningsprojekt har initierats av Gruv- och mineralindustrins arbetsmiljökommitté (GRAMKO) och kommer att startas upp under september 2017 för att kartlägga vilka exponeringsnivåer som idag finns i gruvorna. Det bedöms svårt att säga hur det nya gränsvärdet kommer påverka verksamheten i framtiden. Renare dieselmotorer och på sikt en eventuell övergång till elektrifierad drift är några parametrar som diskuterats.

I vissa gruvventilationsanläggningar används gasolbrännare för att förvärma luften som ska transporteras ned under jord. Detta för att förhindra risken för isbildning i schakt vilket i slutändan kan medföra stora och komplicerade reparations- samt underhållsinsatser. Gasoluppvärmning av luften innebär en bidragande källa till kvävedioxidhalten. Ett sänkt gränsvärde innebär att vissa gruvföretag måste ställa om till andra uppvärmningsalternativ eller installera reningsanläggningar som renar luften efter gasolanläggningarna vilket kommer att medföra stora kostnader. I detta sammanhang lyfter vi återigen frågan om och i så fall hur kraven angående luftföroreningshalterna vid återvinning av tilluft i föreskrifterna om arbetsplatsens utformning kommer att påverkas? I tilluft får halten kvävedioxid och kvävemonoxid idag inte överstiga 1/20 av gränsvärdet. Med ett nytt sänkt gränsvärde kommer dessa nivåer bli väldigt låga.

Det är viktigt att det finns tillförlitlig och praktiskt användbar mätutrustning. Tillgängliga mätinstrument idag har visat sig vara känsliga för variationer i lufttryck, temperatur och fuktighet. Alla dessa

parametrar varierar beroende på var i gruvan en mätning genomförs. Detta gör att felmarginalen blir stor (+/- 30% enligt leverantör av mätutrustning).

Stål- och tillverkningsindustri

Inom stål- och tillverkningsindustrin förekommer anläggningar för betning och ytbehandling. I processen används bland annat salpetersyra. Vid betningen sker en reaktion på stålytan med salpetersyran där kvävemonoxid och kvävedioxid bildas och avges som biprodukt.

Ofta sker processen i stora tankar med utsug och ventilationsanläggningar som har optimerats och anpassats för dagens gränsvärden. Förslaget på nya gränsvärden kommer att innebära att många processanläggningar måste byggas om för att ge lägre utsläpp.

I Arbetsmiljöverkets konsekvensutredning saknas betnings- och ytbehandlingsprocesser inom stål- och tillverkningsindustrin. För många företag kommer ett sänkt gränsvärde att innebära mycket stora kostnader. Vi anser därför att Arbetsmiljöverket ska komplettera konsekvensutredningen med detta.

I följande exempel har en stålindustri uppskattat kostnaden för ombyggnad av en betanläggning för att klara de sänkta gränsvärdena. I anläggningen arbetar idag 50 personer i olika skiftformer men främst 3-skift, del av tid i kontrollrum och del av tid i bethallen. Dessutom utförs underhållsarbete i hela anläggningen. Komplettering av personlig skyddsutrustning behöver tas fram, uppskattad kostnad minst 10 kkr/person, totalt minst 0,5 MSEK. Ombyggnad av betlinjerna tekniskt kan uppskattas till minst 5 MSEK.

Utredning, planering och ombyggnad av en anläggning av detta slag kräver dessutom en skälig tid för genomförande. Mot denna bakgrund anser vi att bet- och ytbehandlingsanläggningar ska få samma förlängda implementeringstid som gruv- och tunnelarbeten under jord, dvs till sommaren 2023.

4,4'-Metylendianilin (MDA)

4,4'-Metylendianilin går från att vara ett tillståndspliktigt B-ämne till att få ett gränsvärde vilket vi ser positivt på. Då beslutet i EU ännu inte är fattat finns en påtaglig risk för att EU:s gränsvärde hamnar på en annan nivå än det svenska. Vi förordar därför att Arbetsmiljöverket inväntar EU:s beslut.

Nitroglycerin (NG) och etylenglykoldinitrat (EGDN)

Texten nedan gäller i huvudsak NG men är även applicerbar på EGDN.

I Arbetsmiljöverkets konsekvensbeskrivning anges det att "exponeringen bedöms ligga under det föreslagna gränsvärdet". När det gäller tillverkning får vi besked att man med knapp marginal kommer att klara det nya gränsvärdet. För att vara på den säkra sidan kommer man att behöva göra förändringar av processventilationen. Det är givetvis svårt att uppskatta kostnaden men ett nytt utsug kan kosta 20 000 – 200 000 kronor och sedan beror det på hur många ställen som man behöver installera ett nytt utsug. Det aktuella företaget angav upp till 15 ställen.

En hantering som helt säkert kommer att få problem vid en gränsvärdessänkning är förvaring av dynamit. Denna bild har vi fått bekräftad av flera olika företag. Runt 2012 kom nya förvaringsföreskrifter från MSB. Konsekvensen blev att de nya reglerna nästan omintetgjorde möjligheten till en bra ventilation och luftgenomströmning på grund av stränga konstruktionskrav. Att ventiler helt täta förråd, vilka har ett mycket starkt tillgreppsskydd, är komplicerat. Problemet uppkommer framför allt sommartid då dynamiten "svettas" lite mer. Även i stora förråd med tillgång till elektricitet med kraftiga

fläktar och kolfilterrenare kommer man ligga på gränsen till de nu föreslagna nivåerna. Eftersom vissa lokaler måste avfuktas kan inte den "vanliga" ventilationen användas kontinuerligt för att avfuktningen ska fungera. Problemet blir givetvis större i de förråd där man saknar tillgång till elektricitet och därmed även till mekanisk ventilation. I dessa lägen är det friskluftsmask som måste till. Som en kontaktperson uttryckte det *"Ventilation i all ära men det finns då risk för att NG kondenserar och att man skapar en explosionsrisk. Det gäller att beakta alla risker."* Detta är ett bra exempel på när flera olika lagstiftningar "kolliderar" och med sina specifika krav leder till stora praktiska problem för verksamhetsutövaren.

Arbetsmiljöverket skriver om Ex-klassade fläktmatade andningsskydd. När det gäller dessa är det inte nödvändigtvis kostnaden som är bekymret utan klassningen. Ett företag har lyft problemet att hitta utrustning som klarar tempklass T4 vilket krävs vid samtidig hantering av eter.

Företagen rapporterar också att det varit problem att få analyser utförda då de externa laboratorier som tidigare anlitas valt att sluta utföra dessa analyser eftersom det kräver tillstånd att hantera explosiv vara. Företagen upplever att även om de kan utföra analyserna själva hade de helst sett att ett externt laboratorium kunnat anlitas, för att *"få så stor trovärdighet i resultaten som möjligt"*.

Det föreslagna gränsvärdet är EU-harmoniserat men vi vill ändå lyfta den komplexa problematik som företagen inom den berörda sektorn har att hantera. Man kan möjligen överväga att ge extra övergångstid för den berörda sektorn.

Oorganiskt damm

Arbetsmiljöverket föreslår en halvering av gränsvärdet. Konsekvensbeskrivning och konsekvensanalys saknas. Arbetsmiljöverket hänvisar till att oorganiskt damm och kvarts ofta följs åt och om gränsvärdet för kvartsdamm sänks så ska även gränsvärdet för oorganiskt damm sänkas. Vi anser att Arbetsmiljöverkets förklaring inte är hållbar utan att en fördjupad konsekvensbedömning-/analys bör göras även för oorganiskt damm. En konsekvensbedömning-/analys bör innehålla en koppling till hälsoeffekter vid olika exponeringsnivåer samt ekonomiska konsekvenser. Det saknas dessutom en jämförelse med motsvarande gränsvärden i andra länder i EU.

Propylenoxid

Det nivågränsvärde som föreslås av Arbetsmiljöverket är samma som EU har på förslag i den s.k. första vågen. När detta värde beslutas blir det bindande varför vi inte har några kommentarer till nivån på värdet men väl tidpunkten. Vi är av den åsikten att Arbetsmiljöverket bör invänta den gemensamma tidpunkten för införandet i EU:s medlemsländer, vilket är senast 2 år efter direktivets ikraftträdande. Verket föreslår även en halvering av korttidsgränsvärdet. Något motsvarande värde föreslås inte av EU. Vi noterar även att Arbetsmiljöverket valt att föreslå en S-not och anger därmed att ämnet är sensibiliserande. EU-kommissionen har inte gjort samma bedömning. Precis som för but-2-yn-1,4-diol menar vi att den sparsamma information som ges i konsekvensbeskrivningen inte kan ligga till grund för en kategorisering som hudsensibiliserande. I verkets konsekvensbeskrivning resp -analys står endast att ämnet kan ge upphov till eksem. För att ge ett ämne en S-not krävs att ämnet är sensibiliserande eller kan förorsaka annan överkänslighetsreaktion. Att ett ämne ger eksem är för det stora flertalet ämnen förorsakat av en irriterande och/eller avfettande förmåga och inte en immunologisk reaktion. En eksemreaktion är i sig således otillräckligt för en S-klassificering, om det inte finns kvalitativa vetenskapliga data som stöder en immunologisk mekanism. Vatten är den vanligaste orsaken till eksem på händer.

Skärvätska

Vi är starkt kritiska till Arbetsmiljöverkets förslag på ett gränsvärde för skärvätska. Det huvudsakliga skälet är vikten av harmonisering av de europeiska gränsvärdena, något som vi lyft tidigare. Denna ståndpunkt tar sin utgångspunkt i argument kring konkurrens och att det ska vara enkelt att bedriva verksamhet och förstå lagstiftning. Införs ett gränsvärde för skärvätska skulle Sverige, vad vi förstår, vara det enda landet i Europa med ett sådant och Sverige bör gå i takt med övriga EU.

Ytterligare ett tungt skäl till varför vi bedömer det olämpligt med ett gränsvärde för skärvätskor är att gruppen skärvätskor är mycket heterogen. Skärvätskor brukar delas in i tre eller fyra undergrupper beroende på bland annat halten mineralolja. Detta kompliceras ytterligare genom att skärvätskornas innehåll förändras vid användning. Arbetsmiljöverket skriver i sin konsekvensbedömning att det inte går att ange en kritisk effekt som gäller för alla skärvätskor. Orsaken till besvären är oklar och sambandet mellan exponering och besvär är lågt. Den kritiska effekten kan bero på sådant som tillsätts skärvätskan (t ex antioxidationsmedel, korrosionsinhibitorer, emulgatorer, antiskummedel mm) eller sådant som bildas (t ex metaller, bakterier, mögel, endotoxiner mm).

Å ena sidan skriver Arbetsmiljöverket i konsekvensbeskrivningen att ögonirritation och luftvägsbesvär har konstaterats i epidemiologiska studier vid halter på $0,2 \text{ mg/m}^3$ å andra sidan skriver man att ett gränsvärde på $0,2 \text{ mg/m}^3$ kommer att skydda mot ögonirritation och luftvägsbesvär. I konsekvensbedömningen skriver Arbetsmiljöverket att en svensk undersökning visat att medelvärdet i svensk industri ligger runt $0,2 \text{ mg/m}^3$. Det är denna halt som Arbetsmiljöverket också valt som hygieniskt gränsvärde. Arbetsmiljöverkets argumentation för värdet $0,2 \text{ mg/m}^3$ är bristfällig. Om Sverige som första land i EU ska införa ett gränsvärde krävs en mycket bättre analys. NIOSH är en av få organisationer som har ett rekommenderat gränsvärde för alla typer av skärvätskor. Det vanligaste är att man har ett värde för mineraloljor. NIOSH:s värde är $0,5 \text{ mg/m}^3$ (total) och $0,4 \text{ mg/m}^3$ (thoracic) att jämföra med $0,2 \text{ mg/m}^3$ som Arbetsmiljöverket föreslår.

Ett gränsvärde för alla typer av skärvätskor kommer inte att lösa problemen. Med ett bindande hygieniskt gränsvärde finns risk att fokus hamnar på att hålla exponeringen under gränsvärdet när fokus borde ligga på att hantera skärvätskor och utrustning rätt. Kravställandet bör därför gälla hanteringen av skärvätskor. Det är på detta sätt som besvären av skärvätskor minskar. Med ett gränsvärde kommer nya eller väl skötta skärvätskor och skärvätskor med mindre hälsorisker att dras över samma kam som gamla eller kontaminerade skärvätskor. Detta uppmuntrar inte arbetsgivare till att byta till bättre skärvätskor eller till att sköta sina skärvätskor på ett bra sätt. Eventuella föreslagna nivåer från Arbetsmiljöverket bör vara av rådgivande karaktär, en rekommendation, snarare än ett bindande gränsvärde. Det krävs en betydligt bättre motivering till varför Sverige ska införa detta gränsvärde.

Vi vill se en diskussion mellan industri, arbetsmiljöingenjörer, företagshälsan, forskare och myndighet kring bästa sätt att minska negativa hälsoeffekter av skärvätskor där hygieniska gränsvärden skulle kunna vara ett alternativ men där man också kan finna andra kanske effektivare åtgärder. Detta är en diskussion som redan förs i t ex brittiska Health and Safety Executives (HSE) rapport RP 1044 "Consultation on monitoring of water-miscible metalworking fluid (MWF) mists (2015)". Den brittiska myndigheten har också skrivit en checklista till industrin för att ge vägledning vid kontroll av bakteriehalt i skärvätskor. Eftersom en skärvätskas eventuella negativa hälsopåverkan till en stor del är en konsekvens av handhavandet är den är typen av åtgärder sannolikt av större effekt.

Vi anser att konsekvensbedömningen är bristfällig. Bland annat motiveras inte S-noten med någon större tydlighet. Det finns allergidata men uppgifterna i Kriteriegruppens underlag menar vi inte kan

ligga till grund för en S-märkning. Att det förekommer hudbesvär är välkänt men dessa är framförallt av icke-allergisk typ. De refererade studierna beskriver så gott som uteslutande hudeffekterna som kontakteksem, hudbesvär och liknande utan att särskilt ange dessa som en konsekvens av en allergisk/immunologisk reaktion. Det förs allmänna resonemang i hudavsnittet om att det finns uppgifter om att risken för hudallergi skulle kunna öka. Några vetenskapligt hållfasta data för ökad allergiförekomst är svårt att hitta i texten. Metaller som frigjorts från bearbetningen kan ligga bakom en eventuell kontaktallergi men också tillsatta biocider. Många av de skärvätskeprodukter som används späds till en brukskoncentration på 2 - 5% och halten biocid torde bli mycket låg. Även de luftvägssymtom som anförs är med största sannolikhet inte av allergisk/immunologisk natur utan de reducerade FEV₁-värdena och de astmasymtom som registrerats (t ex pip i bröstet) är med stor sannolikhet av ospecifik/hyperreaktiv genes. Vi menar att en S-not inte är vetenskapligt motiverat.

En frågeställning som uppkommit är hur gränsvärdet för skärvätska ska förhålla sig till värdet för oljedimma.

Svaveldioxid

Det sänkta gränsvärdet kommer att leda till att företagen behöver se över instruktioner och rutiner avseende larmgränser, typ av skyddsutrustning och även ny mätutrustning.

Massa- och pappersindustrin

I vissa processer inom massa- och pappersindustrin används svaveldioxid i stora mängder för att sänka pH-värdet vid tillverkning av pappersmassa. Svaveldioxiden förekommer som flytande fas, gasfas och i vattenlösning. Svaveldioxid frigörs till omgivande luft i flera olika delar av processen, till exempel vid kokeriet, vid sodapannorna, vid flotation. Gaser ventileras bort i processen men det är i princip omöjligt att förhindra att små mängder gas innehållande svaveldioxid läcker ut i omgivningsluften. Många massa- och pappersföretag kommer att få mycket svårt att klara ett sänkt gränsvärde för svaveldioxid vilket kommer att innebära att arbetstagare kommer att vara hänvisade till att arbeta med andningsskydd.

I Arbetsmiljöverkets konsekvensutredning saknas en relevant analys av kostnader för massa- och pappersindustrin. För många företag kommer ett sänkt gränsvärde att innebära mycket stora kostnader. Vi önskar därför att Arbetsmiljöverket kompletterar konsekvensutredningen.

Raffinaderier

Petroleumraffinering är en industriell sektor som kommer att beröras av ett sänkt gränsvärde och som inte tas upp i konsekvensbeskrivningen. Från raffinaderierna menar man att de mycket låga gränsvärdena kommer att kräva en översyn av instruktioner, rutiner och teknik inom processanläggningarna. Man säger också att *"Det kan även innebära betydligt kostsammare val av skyddsåtgärder/utrustning vid viss typ av marksanering."* Vi har tyvärr inte fått några uppgifter om kostnadernas storlek.

Metallindustrin - kopparsmältverk

Eftersom flera av processerna genererar svaveldioxid och stora volymer processgas med hög temperatur är det mycket svårt att ventileras bort gasen för att kunna uppnå föreslaget gränsvärde. Arbetstagare kommer att vara hänvisade till personlig skyddsutrustning, vilket Arbetsmiljöverket också konstaterar i sin konsekvensutredning.

o-Toluidin

o-Toluidin tillhör våg ett av de ämnen som föreslås inkluderas i carcinogen- och mutagendirektivet. Våg ett är beslutad men exakt tidpunkt då beslutet ska vara genomfört i EU:s medlemsländer är ännu oklart, men kommer att infalla drygt två år efter publiceringsdatum. För att harmonisera med övriga Europa vill vi se ett ikraftträdande som överensstämmer med övriga Europa.

Tetraetylorosilikat

Det nivågränsvärde som föreslås av Arbetsmiljöverket är samma som EU har beslutat. Vi noterar emellertid att verket valt att föreslå ett korttidsgränsvärde för det aktuella ämnet. Något motsvarande värde har inte beslutats av EU. Om verket går vidare med denna svenska avvikelse vill vi förorda att gränsvärdet blir vägledande och inte bindande.

För Svenskt Näringslivs medlemsorganisationer inom industriella sektorn,
genom

IKEM – Innovations- och kemiindustrierna i Sverige

Märit Hammarström

Industriarbetsgivarna/Svemin

Cecilia Andersson

Teknikföretagen

Malin Nilsson